

คำปรารภ

ข้าพเจ้ารู้จักนายพลตำรวจตรี พัฒน์ นิลวัฒนานนท์ เมื่อครั้งยังเป็นนายร้อยตำรวจตรี เริ่มสมัครเป็นนักเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรมที่ข้าพเจ้าได้เป็นผู้สอนหลายวิชา คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัท, กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล และกฎหมายปกครอง

นายร้อยตำรวจตรี พัฒน์ นิลวัฒนานนท์ ได้เคยมาหาข้าพเจ้าเพื่อถามปัญหากฎหมายต่างๆ ข้าพเจ้าได้เปิดการอบรมวิชากฎหมายแก่นักเรียนกฎหมายทั่วไปในตอนค่ำที่บ้านบ่อมเพชร ถนนสีลม จังหวัดพระนคร โดยไม่คิดมูลค่าอย่างใดตอบแทน นายร้อยตำรวจตรี พัฒน์ ก็ได้มารับการอบรมด้วยเป็นบางครั้งบางคราว

คุณพัฒน์มีตำแหน่งและยศในกรมตำรวจสูงขึ้นตามลำดับ จนเป็นนายพันตำรวจโท แล้วได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ ต่อมาได้เกิดกรณีสวรรคตพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๘ ฝ่ายปรีbery ในทางการเมืองกับข้าพเจ้ารวมทั้งพรรคฝ่ายค้านในเวลานั้น ได้ถือเป็นโอกาสใส่ความข้าพเจ้ามากมายหลายประการ และภายหลังที่ข้าพเจ้าได้สมัครใจลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี พรรคฝ่ายค้านในสมัยนั้นได้ขอเปิดอภิปรายทั่วไป ซึ่งรัฐบาลเต็มใจยอมรับการเปิดอภิปรายเต็มที่พร้อมทั้งให้มีการถ่ายทอดวิทยุกระจายเสียงเพื่อราษฎรไทยทั่วประเทศได้ยินได้ฟัง ในหัวข้ออภิปรายนั้นมีกรณีสวรรคตรวมอยู่ด้วย คุณพัฒน์ได้เป็นผู้หนึ่งในการอภิปรายที่ให้ความเป็นธรรมแก่ข้าพเจ้า และผู้บริสุทธิ์คนอื่น ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คุณพัฒน์เป็นผู้แทนราษฎรที่คัดค้านหนังกงกั้มครองบองกันความเป็นธรรมให้แก่ราษฎร

คุณพัฒน์ได้รับใช้ราษฎรในฐานะผู้แทนราษฎรอยู่หลายปี แล้วก็ได้กลับ
เข้ามารับราชการในกรมตำรวจ จนได้เลื่อนตำแหน่งและเลื่อนยศสูงขึ้นตามลำดับ
จนถึงเป็นนายพลตำรวจตรี ในระหว่างนั้นคุณพัฒน์ได้หาทางฝากหนังสือเกี่ยวกับ
คำสอนทางพระพุทธศาสนาไปให้ข้าพเจ้าหลายครั้ง

ต่อมาเมื่อประมาณ ๑ ปีเศษ ข้าพเจ้าได้ปรารภมาทางนายปาล พนมยงค์
บุตรชายข้าพเจ้าซึ่งสมรสกับงามชน บุตรีคุณพัฒน์ ว่าข้าพเจ้าต้องการเอกสารตีพิมพ์
ต่าง ๆ เกี่ยวกับเปลี่ยนการปกครอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เพื่อนำมาประกอบในการ
เขียนชีวประวัติของข้าพเจ้า เมื่อคุณพัฒน์ทราบความประสงค์ของข้าพเจ้าก็ได้ส่ง
เอกสารตีพิมพ์หลายเรื่องเกี่ยวกับข้าพเจ้าที่คุณพัฒน์ได้เก็บสะสมไว้ บางเรื่องได้ทำ
เป็นปกแข็งเพื่อเก็บไว้เป็นอย่างดี ในบรรดาหนังสือและเอกสารต่าง ๆ ที่คุณพัฒน์
ส่งมามอบให้บุตรชายข้าพเจ้านั้น มีหลายเรื่องที่คุณพัฒน์ได้เขียนหมายเหตุตาม
เหตุผลของคุณพัฒน์ซึ่งเป็นผู้ศึกษาหาความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง คุณพัฒน์ ได้
เขียนหมายเหตุไว้หลายปีก่อนที่นายปาล บุตรชายข้าพเจ้าเป็นลูกเขยคุณพัฒน์ อาทิ
ในคำอธิบายกฎหมายบางเรื่อง ที่ได้ลงพิมพ์ในหนังสือบทบัญญัติและเจ้าภาพงาน
พระราชทานเพลิงศพหลวงราชกิจเจริญ รวบรวมพิมพ์ขึ้น เมื่อเดือนพฤษภาคม
พ.ศ. ๒๔๗๕ มีอยู่เรื่องหนึ่งที่ข้าพเจ้าให้หัวเรื่องว่า “เกร็ดประมวลกฎหมาย เรื่อง
พระเจ้านโปเลียน (นโปเลียน) กับประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส” ในตอนท้าย
บทความเรื่องนั้น ข้าพเจ้าได้กล่าวถึงพระเจ้านโปเลียนเมื่อก่อนสวรรคต ณ เกาะ
เซนต์เฮเลนา ว่าพระองค์ได้รับสั่งไว้ว่า

“ข้าพเจ้าซึ่งข้าพเจ้าได้มีในการรบ ๔๐ ครั้งนั้น ไม่ใช่เกียรติศักดิ์อันแท้จริง
ของข้าพเจ้า เพราะเหตุว่าการรบที่วอเตอร์ลูครั้งเดียวได้ปลงล้างชัยชนะทั้งหลายของ
ข้าพเจ้าทั้งหมด แต่สิ่งซึ่งจะคงอยู่ชั่วดินฟ้าไม่มีอะไรมาลบล้างได้นั่นก็คือ ประมวล
กฎหมายแพ่งของข้าพเจ้า”

คุณพัฒน์ได้เขียนหมายเหตุด้วยลายมือตนเองต่อท้ายวาทะนั้นว่า

“คุณนี้เกี่ยวกับประมวลรัชฎาภรณ์ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังสมัย
เลิกการเก็บเงินรัชฎาภรณ์ แล้วเริ่มให้มีประมวลรัชฎาภรณ์แทน ซึ่งแม้จะปรับปรุง
เปลี่ยนแปลงสักกี่ครั้ง แต่ยากที่จะรื้อรากถอนโคนโดยเด็ดขาดลงทั้งหมดได้
อาหารที่ช่วยให้ชาติมีชีวิตรอดอยู่ได้นั้น คงจะไม่มีใครโต้แย้งได้ว่าส่วนใหญ่
มิใช่ประมวลรัชฎาภรณ์ อื่น ๆ มีอะไรอีก เวลายังไม่ล่วงเลยมานานเกินไป ผู้มีใจ
เป็นธรรมคงจะพอนึกย้อนหลังได้ไม่สู้ยาก”

คำอธิบายกฎหมายปกครอง ของข้าพเจ้าซึ่งทายาทของคุณพัฒน์ได้จัดพิมพ์
ขึ้นเพื่อเป็นบรรณาการแก่ท่านที่ได้มาร่วมบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานที่คุณพัฒน์ได้
สิ้นชีพครบ ๑๐๐ วันนั้น ก็เป็นการที่ทายาทได้ปฏิบัติตามคำสั่งที่คุณพัฒน์ได้เขียน
ด้วยลายมือตนเอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ซึ่งมีผลเป็นส่วนหนึ่งแห่งพันธกรรม ดัง
ปรากฏในภาพถ่ายลายมือคำสั่งนั้นของคุณพัฒน์ในหน้าปกหนังสือเล่มนี้ ซึ่งมี
ความว่า

“โดยที่ได้ใช้คำอธิบายกฎหมายปกครองนี้เป็นหลักในการศึกษา และท่านเจ้าของคำ
อธิบายกฎหมายปกครองคนนี้องค์ด้วยเป็นผู้สอนให้มีความรู้ในเรื่องกฎหมายปกครองเป็นคนแรก
จนสามารถเป็นผู้บรรยายกฎหมายปกครองในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อมาได้ ดังนั้นจึงอยาก
ให้เอาคำอธิบายนี้ พร้อมด้วยวิเคราะห์ศัพท์ว่าด้วยกฎหมายปกครองของ ดร. แอล คูปลาตร์
ในหนังสือนิติศาสตร์ ปีที่ ๑ เล่ม ๑ หน้า ๔๒ ถึง หน้า ๔๙ ซึ่งได้พิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์ดีด
มาต่อท้ายไว้ในหนังสือเล่มนี้แล้วนั้น (มี ๖ หน้า) มาลงต่อท้ายไว้ในตอนท้ายของเล่มด้วย
ถ้าไม่ได้พิมพ์ในโอกาสที่มีชีวิตอยู่ ก็ขอผู้อยู่ข้างหลังพิมพ์ในงานศพให้ด้วย

พ. นิลวัฒน์นนท์

เนื่องจากคำอธิบายกฎหมายปกครองของข้าพเจ้าเป็นคำสอนของข้าพเจ้าใน
ปลายสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ฉะนั้นจึงมีข้อความที่พ้นสมัยแล้วหลายประการ
 ที่ไม่เหมาะสมแก่สภาพสังคมภายหลัง พ.ศ. ๒๔๗๕ แต่ก็อาจมีหลักการสำคัญที่
 เป็นแนวทางประชาธิปไตยที่คลุ่พัฒนาต่อมาได้ จึงได้สงคายทไว้ให้พิมพ์ครบถ้วน
 กระบวนความเดิม ข้าพเจ้าขอให้ท่านผู้อ่านได้พิจารณาด้วยการพิจารณาว่าข้อความ
 ใดยังคงใช้ได้หรือไม่ได้ตามแนวทางประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามคำอธิบายกฎหมาย
ปกครองของข้าพเจ้านั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์แห่งการอภิวัฒน์เปลี่ยนแปลงการ
ปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ
คือใน พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นปีที่ใกล้กับวาระที่จะทำการอภิวัฒน์ดังกล่าวแล้ว ข้าพเจ้า
 ได้รับแต่งตั้งจากกระทรวงยุติธรรมให้เป็นผู้สอนกฎหมายปกครอง ซึ่งเป็นวิชาใหม่
 เพิ่งใส่ไว้ในหลักสูตรของโรงเรียนกฎหมาย ข้าพเจ้าได้ถือโอกาสนั้นทำการสอน
 เพื่อปลูกจิตสำนึกนักศึกษาในสมัยนั้นให้สนใจในแนวทางประชาธิปไตย และใน
 ทางเศรษฐกิจซึ่งถือว่าเป็นรากฐานของสังคม/ส่วนกฎหมายเป็นแต่โครงร่างเบอบน
 ของสังคมเท่านั้น / คำสอนของข้าพเจ้าได้ทราบไปถึงพระเนตรพระกรรณพระบาท-
 สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าข้าพเจ้าได้ทำการปลูกปั้นนักเรียนกฎหมาย พระองค์
 จึงได้มีรับสั่งถามท่านเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมในสมัยนั้นถึงการสอนของข้าพเจ้า
 ท่านเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมได้มาสอบถามข้าพเจ้า และคัดค้านให้ระมัดระวัง
 ครั้นต่อมาในเดือนพฤศจิกายนนั้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดงาน
 อุทยานสโมสรเนื่องในงานเฉลิมพระชนม์พรรษาที่สนามหน้าพระที่นั่งอัมพรสถาน
 ข้าพเจ้าได้ยื่นเพื่อเสด็จอยู่ในแถวของกระทรวงยุติธรรมตามตำแหน่งยศ พลเรือน
 อำมาตย์ตรี (เทียบยศทหารพันตรี) จึงเป็นตำแหน่งเส้นเกือบปลายแถว เมื่อ
 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้พระราชดำเนินมาถึงแถวกระทรวงยุติธรรม ทรง

ทักทายกรรมการศาลฎีกาผู้หนึ่งแล้ว ก็ได้สมัครผ่านข้าราชการผู้อื่นโดยไม่ทรงทักทาย
แล้วหยุดประทับตรงหน้าปลายแถว ทรงทักทายเลขาธิการกรมร่างกฎหมายแล้วก็ได้
ทรงทักทายข้าพเจ้า ซึ่งพระองค์ได้ทรงรู้จักตั้งแต่ครั้งพระองค์ทรงศึกษาที่โรงเรียน
เสนาธิการทหารบกฝรั่งเศส ส่วนข้าพเจ้านั้นเป็นนักเรียนกฎหมายที่มหาวิทยาลัย
ฝรั่งเศส โดยทรงเรียกชื่อเดิมข้าพเจ้าว่า "ปรีดีทำงานที่ไหน" ข้าพเจ้ากราบทูล
ตำแหน่งประจำของข้าพเจ้าว่า "ทำงานที่กรมร่างกฎหมาย พระพุทธเจ้าค่ะ" โดย
มิได้กราบทูลถึงตำแหน่งพิเศษที่เป็นผู้สอน ณ โรงเรียนกฎหมาย พระองค์จึงรับ
สั่งว่า "สอนด้วยไม่ใช่หรือ" ซึ่งแสดงว่าพระองค์ทรงทราบเรื่องสอนกฎหมาย
ปกครองของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงกราบทูลว่า "พระพุทธเจ้าค่ะ" ต่อมาอีก ๖ เดือน
คือในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็ได้มีการอภิวัฒน์เปลี่ยนแปลงการปกครอง
แผ่นดินดังกล่าวแล้ว

ข้าพเจ้ามีเพียงแต่ยินดีที่หลักกฎหมายปกครองที่ข้าพเจ้าได้สอนไว้ ตั้งแต่
พ.ศ. ๒๔๗๔ ที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม อาจเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจ
วิชาตามความปรารถนาของคุณพัฒนาเท่านั้น หากมีความยินดีซึ่งแสดงว่าผู้ทาง
กายเช่น คุณพัฒนา ซึ่งแม้อยู่ห่างไกลข้าพเจ้า มิได้อยู่ร่วมไม้ขายคาเดียวกับข้าพเจ้า
มิได้ร่วมงานหรือติดต่อใกล้ชิดโดยตรงกับข้าพเจ้า แต่คุณพัฒนาใกล้ชิดข้าพเจ้า
โดยซื่อสัตย์ตามคำอธิบายกฎหมายปกครองและวิชาที่ข้าพเจ้าเคยสอน จึงถือได้ว่า
คุณพัฒนาเป็นกัลยาณมิตรคนหนึ่งที่ได้อยู่ใกล้ชิดข้าพเจ้า

กรณีกิจของคุณพัฒนาที่ประเสริฐยิ่งกว่าที่ข้าพเจ้าได้พรรณานามาแล้ว ก็
คุณพัฒนาได้เริ่มตั้งแต่เยาว์วัยในกรบ้านปัญญาชนเป็นพลเมืองดีของชาติไทย และเป็น
พุทธศาสนิกที่ติดพร้อมด้วยมโนกรรม วาจกรรม กายกรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานให้คุณพัฒนา
เสียสละส่วนตัวเพื่อชาติและราษฎร เป็นผู้รับใช้สนองคุณชาติโดยซื่อสัตย์สุจริต
ทุกตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย จึงเป็นตำรวจที่ดีของราษฎร เป็นผู้แทนที่ดีของราษฎร
เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี เป็นศิษย์ที่ดีของบรรดาอาจารย์ทั้งหลาย เป็นมิตรที่ดี

แม้คุณพัฒนาสิ้นชีพแล้วแต่สรีระของคุณพัฒน์ก็ยังเป็นคุณูปการแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ภายหลัง คือคุณพัฒน์ได้ทำพิธีกรรมอุทิศนัยน์ตาให้แก่ศูนย์ดวงตาสภา-
กาชาติไทยและอุทิศศพให้มหาวิทยาลัยแพทย์เพื่อการศึกษาค้นคว้าของนักศึกษาซึ่ง
เป็นคุณประโยชน์แก่ราษฎรทั่วไปด้วย

ขอพลานิสงส์แห่งกรณียกย่อง และบุญกุศลอันประเสริฐทั้งหลายที่คุณพัฒน์
นี้พัฒน์นันทน์ ได้บำเพ็ญนั้น จงดลบันดาลให้คุณพัฒน์ นี้พัฒน์นันทน์ ไปสู่สุคติ
ในสัมปรายภพทุกประการเทอญ.

วิเชียร นานนท์

(หลวงประดิษฐมนูธรรม)

ปารีส, วันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๓